

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

XI.503.2.2016.ACh

Pan Adam Lipiński
Pełnomocnik Rządu
ds. Równego Traktowania
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa

Kontynuując podjęty we wcześniejszej korespondencji wątek ochrony praw seniorów i seniorek oraz potrzeby włączenia się rządu polskiego w debatę na temat nowego instrumentu prawa międzynarodowego, dotyczącego ochrony praw osób starszych, pragnę zauważyć, że nowy instrument prawny w tym zakresie miałby olbrzymi wpływ na sytuację osób starszych w Polsce i w innych regionach świata. Indeks Aktywnego Starzenia się (Active Ageing Index, AAI), ilustrujący wykorzystanie potencjału osób starszych także w Polsce wskazuje, że w latach 2007-2015 nie nastąpiła znaczna poprawa sytuacji osób starszych w naszym kraju. W szczególności niepokoi brak zmian w obszarze niezależnego życia oraz na terenach wiejskich¹. Nie tylko więc jako społeczeństwo mierzymy się z wyzwaniami związanymi z przygotowaniem odpowiedniego wsparcia dla obecnej generacji osób starszych, ale brak zmian w obszarach objętych miernikami AAI świadczy również o słabej antycypacji prognoz demograficznych, a tym samym o zagrożeniu dyskryminacją dotyczącym zwiększającej się liczby osób starszych.

Z perspektywy Rzecznika Praw Obywatelskich jako niezależnego organu ds. równego traktowania, jedną z największych barier dla wprowadzenia odpowiednich innowacji na poziomie lokalnym jest zjawisko ukrytego ageizmu, czyli niechęci i wrogości wobec osób starszych, lub pomijanie ich przy dystrybucji zasobów mających na celu zabezpieczenie potrzeb socjalnych i podstawowych praw, jakimi są godność i prawo do równego traktowania. Niestety, jak pokazują wspomniane wyżej dane, sytuacja osób

¹ Criteria - Specific analysis of the Active Ageing Index (AAI) at national level in Poland, w: AAI results for different population groups in Poland, 2017, <https://statswiki.unece.org/display/AAI/VI.+Documents+and+publications>.

starszych w Polsce nie ulega znaczącej poprawie. Obowiązkiem instytucji państwowych jest skuteczne przeciwdziałanie tej sytuacji. W tym celu potrzebny jest wzrost świadomości decydentów oraz urzędników państwowych różnych szczebli odnośnie do swoich zobowiązań dotyczących realizacji w praktyce praw osób starszych.

W tym kontekście należy zauważyć, że w dyskursie międzynarodowym w kontekście ochrony praw osób starszych następuje przesunięcie akcentów z podejścia skoncentrowanego na zapewnieniu opieki i bezpieczeństwa socjalnego w kierunku zagwarantowania podstawowych praw człowieka, takich jak prawo do godności i równego traktowania. Ten pogląd szczegółowo został przedstawiony w raporcie Agencji Praw Podstawowych UE pt. *Shifting perceptions: towards a rights-based approach to ageing* (kopia w załączeniu)².

Obowiązujący w Polsce model, w którym to na rodzinie spoczywa głównie obowiązek sprawowania opieki nad osobą starszą potrzebującą wsparcia, w praktyce nie zabezpiecza w pełni prawa do godności seniorów i senierek. Powodem tego stanu rzeczy jest fakt, że rodziny często nie są w stanie samodzielnie tej opieki sprawować lub finansować, zwłaszcza jeżeli osoba starsza doświadcza wielochorobowości, depresji, różnego rodzaju zaburzeń neurologicznych, w tym demencji lub choroby Alzheimera. Na to nakłada się wspomniane negatywne nastawienie do osób starszych, które dodatkowo powoduje obniżenie statusu osoby starszej. Poważne problemy napotykają osoby żyjące samotnie. Na podstawie Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia (EHIS, 2014)³ można oszacować, że blisko milion osób w Polsce w wieku 65+ ma trudności z wykonywaniem czynności życia codziennego i równocześnie nie ma się do kogo zwrócić o pomoc. Infrastruktura publiczna i skoordynowane wsparcie środowiskowe dla osób starszych nie są rozwinięte w sposób adekwatny do potrzeb. O potrzebie wdrożenia zaplanowanego oraz skoordynowanego wsparcia świadczą wyniki badania empirycznego, przeprowadzonego na moje zlecenie w województwie dolnośląskim⁴. Wyniki tego badania ukazują brak świadomości decydentów na poziomie lokalnym o wpływie dyskryminacji pośredniej na sytuację osób starszych. Działania podejmowane na szczeblu rządowym powinny skutecznie wpływać na wzrost świadomości w tym zakresie osób decydujących o kształcie polityki społecznej na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

W tym kontekście należy zauważyć, że – tak jak w przypadku Konwencji o Prawach Dziecka lub Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych – nowy instrument prawa

² <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/frf-2018-focus-rights-based-ageing>.

³ Główny Urząd Statystyczny, Zdrowie osób starszych w świetle statystyki publicznej, 19.02.2016 r. Dostęp: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-w-wieku-60-struktura-demograficzna-i-zdrowie,24,1.html>.

⁴ Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich 2016, nr 8, Zasada Równego Traktowania. Prawo i Praktyka nr 20, *Dostępność wsparcia środowiskowego dla osób starszych w perspektywie przedstawicieli gmin województwa dolnośląskiego* – analiza i zalecenia.

międzynarodowego nie tylko mobilizowałyby rządy krajowe do zwiększenia wysiłków na rzecz realizacji podstawowych praw osób starszych w praktyce, ale również świadomość dotycząca tych praw wzrosłaby w społeczeństwie. Z tego względu zaangażowanie rządu polskiego w międzynarodową debatę ma kolosalne znaczenie dla upowszechnienia świadomości praw osób starszych.

Tę kwestię podnosiłem we wcześniejszych pismach kierowanych do Minister Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, apelując o włączenie w prace prowadzone na forum Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (*Open-ended Working Group on Ageing*, OEWGA). Z satysfakcją przekazuję, że na stronie internetowej OEWGA zostały umieszczone odpowiedzi polskiego rządu, co odebrałem jako pozytywny sygnał, świadczący o rosnącym zaangażowaniu polskiego rządu⁵. Nadal aktualne pozostaje pytanie o udział odpowiednio umocowanego przedstawiciela rządu Polskiego w kolejnych posiedzeniach OEWGA, podczas których określana jest forma współpracy i podejmowane są kluczowe decyzje odnoszące się do dalszych prac nad dokumentem.

W związku z powyższym pragnę powrócić do naszej wspólnej koncepcji zorganizowania w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów seminarium eksperckiego na temat ochrony praw osób starszych. Zgodnie z ustaleniami z naszego spotkania, które odbyło się w dniu 11 kwietnia 2017 r., potwierdzonymi w późniejszej korespondencji, rozpoczęliśmy przygotowania do realizacji seminarium w lutym br. Koncepcja i założenia przebiegu dyskusji zostały już praktycznie uzgodnione. Podchodząc ze zrozumieniem do wskazanych przez Państwa obiektywnych przyczyn, dla których zostało ono wówczas odwołane, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o propozycję nowego terminu takiego seminarium i zapewnienie kontaktu w tej sprawie z pracownikami mojego Biura na poziomie roboczym (p. Anna Chabiera, Główna Specjalistka w Zespole do spraw Równego Traktowania, a.chabiera@brpo.gov.pl, tel. 22 55 17 991).

Równocześnie przekazuję uprzejmie w załączeniu odpowiedzi na pytania Przewodniczącego OEWGA dotyczące przeciwdziałania dyskryminacji i przemocy wobec osób starszych. Odpowiedzi państw członkowskich w tych obszarach będą przedmiotem analizy OEWGA w 2018 roku.

⁵ OEWGA9: *Input of Poland to the analytical documents*, dostęp: <https://social.un.org/ageing-working-group/documents/ninth/Inputs%20Member%20States/Poland.pdf>.

Załączniki:

1. Kopia pisma RPO do MRPiPS z dnia 14 marca 2018 r.
2. Kopia odpowiedzi z dnia 16 kwietnia 2018 r.
3. *OEWGA9: Input of Poland to the analytical documents*, dostęp: <https://social.un.org/ageing-working-group/documents/ninth/Inputs%20Member%20States/Poland.pdf>.
4. *The key elements on the normative content for the development of a possible international standard on the protection of the rights of older people to equality and non-discrimination and the right to live free from violence, neglect and abuse*.
5. *Shifting perceptions: towards a rights-based approach to ageing*. European Union Agency for Fundamental Rights, 2018. Dostęp: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/fr-2018-focus-rights-based-ageing>.